אישים באגרות הראי"ה

בתיה מרים רענן

בתו של הרב קוק, רעייתו של הרב שלום נתן רענן · נולדה בשנת תרנ"ט (1899)

3 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

בתיה מרים היא בתו של הרב קוק מרעייתו רייזא רבקה. נולדה בבויסק בשנת תרנ"ט (1899). לימים נישאה לרב שלום נתן רענן, ר"מ בישיבת מרכז הרב ומנהלה.

בימי מלחמת העולם הראשונה נשארה עם אחותה הקטנה אסתר יעל ביפו, בעוד הוריה ואחיה הרצי"ה ישבו בשווייץ (ראו בפרשת בשווייץ בימי מלחמת העולם (תרע"ה-תרע"ו)) ובלונדון.

הרב קוק על בתו, בתיה מרים

מלונדון הרב קוק כותב לבנותיו שבארץ, מצטער שלא הגיע אליהן הכסף ששלח, ושואל את בתיה על מצב הספרים והכתבים שהשאיר בבית (כרך ג', אגרת תתפג). לאחיו שמואל הרב קוק כותב על דאגתו להתפתחותה הרוחנית של בתו (כרך ג', אגרת תתקא), ואחרי השיבה לארץ הרב קוק מבקש שלא תעבור ניתוח עד שיתייעצו יחד (כרך ד', אגרת אטז).

האגרות

כרך ג', אגרת תתפג: מלונדון אל בנותיו: על הכסף שלא הגיע אליהן, ועל הספרים והכתבים שבבית.

"הודיעי נא אותנו בתיה יקירתי, איך הוא מצב הספרים בבית"

כרך ג', אגרת תתקא: אל אחיו שמואל: דאגה להתפתחותה הרוחנית של בתו בתיה מרים.

"ההתפתחות הרוחנית של בתי' מרים תחי'"

כרך ד', אגרת אטז: אל בנותיו: שבתיה לא תעשה ניתוח, אפילו קטן, עד שישובו ויתייעצו.

"ואם תמצא בתי' שתחי' לנכון לשאול איזה ענין והרופא ע"ד תיקון האף, בטח לא תעשה נתוח אפילו קטן"

ראו גם

אחותה, פריידא חנה. (לדף)

אמה, הרבנית רייזא רבקה קוק. (לדף)

נוסח האגרות – עם ביאור

3 האגרות שבהן נזכר בתו, בתיה מרים, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתפג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' ניסן תרע"ח - לונדון **נמען:** בנותיו (בארץ)

הרב קוק מצטער שקיבלו רק חמישה עשר פונט, אף ששלחו כמה פעמים. אין צורך שהוועד יתמוך בהן. הרב קוק שואל על הספרים ועל כתביו המפוזרים בבית, ומבקש לשמור עליהם. אין צורך בדירה גדולה. 'תלכו בדרך ישרה ביראת שמיים ובמידות טובות'. מר לבונטין, מהמשלחת, יביא דרישת שלום.

עיקרי הדברים

- כספים שלא הגיעו.
- שמירת הכתבים.
- דירה.
- הדרכה לבנות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], ח' ניסן תרע"ח[2].

בנותי היקרות [בנותיו של הרב קוק, שנשארו ביפו כשנתקע הוא באירופה בשנות המלחמה] שיחיו לאורך ימים טובים.

ב"ה שאחרי אשר הרבה מאד חכינו למכתבכן הגיע לידנו מכתבכן היקר מח' אדר. הננו על זה מברכים אתכן בברכות רבות מאד. ב"ה על החוה"ש[3] אשר עמנו פה, ועם צבי יהודה שי'[4] שם בשויץ. מיתר יקירנו מחו"ל[5] אי אפשר כעת לקבל מכתבים מפני מצב הזמן.

מאד מאד גדול הוא צערנו במה שנראה ממכתבך בתיה תחי'[6] שלא קבלתן מאתנו כסף בכל הזמן זולת חמשה עשר פונט, שע"פ[7] החשבון אז היו עולים לדבר מועט, ואנחנו שלחנו כמה פעמים סכומים שונים, ולא נוכל לדעת סבת הדבר שלא הגיעו הכספים לידכן. כמו כן שלחנו כעת איזה סכומים, והננו מקוים שסוף כל סוף תקבלו אי"ה[8]. מה שכתבת על דבר הועד, אנכי איני דורש כלל שהועד יתן לכם כסף, וב"ה[9] שאין אנו צריכים לזה. ודאי המצב בעיר כעת הוא בדוחק גדול, ויותר טוב שיתמך הועד בידי הנצרכים שאין להם מי שיוכל לתמכם. ואנו זאת תקותנו בע"ה[10] שהכסף שאנו שולחים יובא לידכן, ונקוה שלא יחסר לכן חלילה ממה שנצרך מאד לעניני החיים, גם עד שיזכינו השי"ת[11] ויחדש ימינו כקדם בחסדו כשנשוב לאה"ק[12] ברחמיו, כשישמחנו בישועתו.

הודיעי נא אותנו בתיה יקירתי, איך הוא מצב הספרים בבית, ומעט הכתבים שלי שהנחתים במקומות מפוזרים בבית, ההנם נמצאים בשלמות, וביד מי נמצאים ביחוד הכתבים, איזה כרכים מאוגדים, וכמה עלים פזורים במקומות שונים. אקוה שהשכלת לדעת לשמור אותם כדבר שיש לו איזה ערך. בדבר הדירה לא אוכל להחליט דבר, כי איני זוכר בפרטיות את עניני הצואה. אני חושב לבקש מש"ח שי' שיברר לי את המצב כראוי. אך בכל אופן הלא לכן אין צורך בדירה גדולה, אם כן היה טוב אפילו לשכר איזה דירה טובה המספקת בעדכן. וטוב יהיה אם תשאל מבעה"ב[13] מה חשבונו בענין הדירה, ואולי נשלח בעדו איזה סכום לא גדול, כפי היכולת, ונקוה בע"ה שהכל יהיה באופן היותר טוב, אי"ה.

אך עד שיבאו חליפות המכתבים שלנו בהסכמת הדירה כדאי לדבר עם בעל הבית כמה הוא רוצה בעד דירה הנדרשת לכן, לדירתכן ולהחזקת הספרים, וכלי הבית היותר נחוצים, ולא להעשות בעלי חוב בעד דירה גדולה.

אבקשכן בנותי היקרות, שתלכו בדרך ישרה ביראת שמים ובמדות טובות, תשגיחו היטב על בריאותכן, ותהיו תמיד שמחות וטובות לב, בבטחון שלם על השם יתברך שיעזרנו, ויראנו בישועתו, ובישועת כלל ישראל ושמחת ארץ ישראל, שהיא בית חיינו וכל מגמת צפייתנו.

הנה נסעו מפה מלאכות של העסקנים הראשיים בהציוניות, ["ועד הצירים" בראשות חיים ויצמן, שיצא מלונדון לארץ ישראל באביב תרע"ח, אחרי כיבושה בידי הבריטים] ועמהם יש ג"כ[14] מר ליבונתין מהבנק, [זלמן דוד לבונטין, מנהל "אנגלו-פלשתינה בנק"] הוא היה כמה פעמים אצלנו פה, גם לפני הנסיעה בא לקחת ברכת הפרידה, תוכלו לקבל ממנו דרישת שלום כראוי בע"ה.

הנני חותם בברכה בברכת חג הפסח הקדוש הבע"ל[15], יתן ד' ומה שנאמר בהגדה אי"ה בליל הסדר הבעל"ט[16], אנחנו פה בגלות, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, יתקיים במילואו וטובו, ובכולנו יחד יתקיים בע"ה גם מה שאנו אומרים "השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין", ונזכה להגאל מכל עבדות ומכל שפלות, ומכל צרה, ונשמח בישועת ד', בעבודתו ובמצותיו, בחיים טובים על ארץ חמדתנו.

כנפשכן היקרה ונפש אביכן מצפה הצלחתכן, ומיחל לתשועת ד',

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. החוה"ש - החיים והשלום
4. שי' - שיחיה
5. מחו"ל - מחוץ לארץ
6. תחי' - תחיה
7. שע"פ - שעל פי
8. אי"ה - אם ירצה השם
9. וב"ה - וברוך השם
10. בע"ה - בעזרת השם
11. השי"ת - השם יתברך
12. לאה"ק - לארץ הקודש
13. מבעה"ב - מבעלי הבתים
14. ג"כ - גם כן
15. הבע"ל - הבא עלינו
16. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א מנחם אב תרע"ח - הרוגייט **נמען:** אחיו, הרב שמואל

הרב קוק מודה על המכתבים שמבררים לו את מצב הארץ. ההסתדרות נקראת 'ירושלים' ולא 'דגל ירושלים'; 'דגל ירושלים' הוא שם התעמולה, כדי שתסמל את אוצר הקודש כמו ש'ציון' מסמלת את החיל העולמי. סכום התשלומים נקבע בוועד הזמני, ואפשר להקל לפי תנאי המקום. הציונים הודיעו שהם לוקחים על עצמם את תמיכת כל המוסדות בארץ, ובהם הישיבות ותלמודי התורה, והרב קוק נבוך: אינו יכול להסכים שמוסדות הקודש יהיו בידי מנהיגים כאלה, וגם אין זו שעה למחלוקת. הרב קוק מציע שכל המוסדות יכתבו אליו מכתב משותף, בנימוס, שאי אפשר להטיל את המשא על הציונים לבדם. הרב קוק מבקש מורה הגונה לבתו מרים, ושמח על החלמת נחום מפגיעה ביד.

עיקרי הדברים

- 'ירושלים' ו'דגל ירושלים'.
- גובה התשלומים.
- הציונים ומוסדות הקודש - הצעה למכתב משותף.
- מורה לבתו מרים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], כ"א מנ"א[2], תרע"ח[3].

אחי יקירי וחביבי הרשחה"ק[4] [אחיו, ר' שמואל קוק, שהיה אז בירושלים] שליט"א[5], ורעיתך הכבודה וצאצאיך היקרים שיחיו כולם לאוי"ט[6] ברב נחת.

שלו'[7] וברכה וכט"ס[8].

מאד שמחתני אח יקר במכתביך היקרים, הסדורים בדברים ברורים, שמסבירים לי מעט את המצב של אה"ק[9] כעת, שהוא עיקר כל מעיני, ובטובך תוסיף תמיד לברר לי דברים פרטיים וכלליים עד אשר יחננו ד' להתראות בשמחה על אדמת הקודש.

והנה בדבר ההסתדרות "ירושלים", [התנועה שייסד הרב קוק בלונדון; "דגל ירושלים" היה שם הפעולה וההסברה שלה] מראש לא עלתה ע"ד[10] לקרא לה שם "דגל ירושלים", כ"א[11] אמרתי שהפרופגנדה היא נקראת בשם "דגל ירושלים", כדי לכונן על ידה תנועה, בכח שם "ירושלים" שתסמן את כל אוצר הקודש שלנו כשם שהתנועה "ציון" מסמנת היא את כל החיל והחוסן העולמי בשאיפותיה. מגמתי היא לרומם את התנועה הלאומית, ואת דגלה הציוני ביחד עמה אל רוממות הקודש, למען יתעוררו בפנימיות נשמתם, ויוכלו לקחת בה חלק אותם אצילי הרוח, שאין נשמתם מתקשרת באידיאלים חומריים, אפילו כשהם לאומיים, וכשננכה את הלקותות הצדדיות נמצא שאותם אצילי הרעיון הם הם דוקא אותו הקהל הגדול המחזיק במעוז הקודש, בתום אמונה, ואימוץ תורה ומצוה. לא רציתי לקרא את ההסתדרות בשם "דגל ירושלים", שלא תסמן בזה איזה חברה זעירה, כ"א בשם "ירושלים" שתלך באותו המהלך

שתנועת "ציון" היא הולכת, ובכל מקום שהראשונה בזמן נמצאת מוכרחת היא להמצא האחרונה בזמן, שהיא ראשונה במעלה, ובמדה זו יוכלו הכחות הללו להתפתח עד לידי מדה של התאחדות הדדית, בולטת בכל המצעדים שלהם.

שיעור התשלומין נקבע ע"פ[12] הועד הזמני שלנו, (ע"פ רוב דעות), ובכ"ז[13] אין הדבר חוקי, לכל האגודות בכל מקומותיהם, שהן צריכות בלאו הכי להגיע ליד הועד המרכזי שלנו רק חלק מהכנסת כסף החברים שלהם, ע"פ הפיסוק, ולפי תנאי המקום אפשר לגרע את התקציב. ועוד אקוה לבאר כ"ז[14] בהרצאות פומביות שיבואו בע"ה[15].

הנני כעת נבוך קצת באיזה אופן להמשיך את התעמולה ע"ד תמיכתם של כל מוסדות הקודש. מטעם הציונים נתפרסם פה שהם לוקחים ת"י את כל מה שנדרש לתמוך באי"י[16], [אחרי הצהרת בלפור והכיבוש הבריטי] ומפורש כללו בזה ג"כ[17] את הת"ת[18] והישיבות. איך שאני מתיחס תמיד, גם בעוד שלא עמדה השעה להתנועה, אליה בחבה ובכבוד מצד הצדדים הטובים שבה, אי אפשר לי להתפשר עם הרעיון שכל עניני הקודש באי"י יהיו נתונים, אפילו רק במעמדם החמרי, בידי מנהיגים כאלה שבאופן היותר טוב, הם רק מכבדים את הקודש מפני השלו'[19] והנימוס לבד, ולצאת בדברים שיורו כעין קינטוריה אין השעה ראויה לכך כלל. ע"כ[20] עודני חסר עצה בהנהגה של ענין זה כעת. אם היו כל המוסדות באי"י, בתי הת"ת במושבות, התחכמוני והישיבות בירושת"ו[21] [בית הספר "תחכמוני" ביפו] מתאגדים כולם בעצה אחת למסור את דבריהם לידי בפומבי ע"י[22] מכתב כללי, שיכתבו כולם שגם כעת הם צריכים לאימוץ בעד קיומם, וכאשר לפי המעמד המחודש צריכים הדברים להיות משוכללים ביותר, ע"כ צריכים למצוא מקורות להספקתם, שאי אפשר להטיל אותה על חלק אחד של האומה שהם הציונים, שעם כל טוב לבבם אינם יכולים לשאת עליהם את משא הכלל כולו, ע"כ צריכה העזרה לבא ע"י תעמולה כללית מחוץ לתחומה של הציונות, ובהרצאה נימוסית כזאת אולי יהי'[23] אפשר לעשות דבר חשוב, כשתכתב בזהירות, שלא יהיה בה משום התרפסות מעבר מזה, ולא משום תגרה ומשטמה מעבר מזה.

כעת הנני פה במרחץ האראגייטה, כדרכנו מאז באנו למדינה זו בירחי הקיץ הללו. כמובן נפסקה כמעט לע"ע[24] העבודה מפני ההכרח של הטבת מצב הבריאות בע"ה' יתן ד' לרפו"ש[25].

אחי יקירי, העירותני באחד ממכתביך היקרים ע"ד ההתפתחות הרוחנית של בתי' מרים תחי'[26], וכמדומה שכתבתי גם לך שטוב היה בעיני אם הי'[27] אפשר להשיג עבורה מורה הגונה, בעלת יהדות נאמנה, ובעלת השכלה ונימוס, שלבד הלימוד הקצוב הי' אפשר לה להיות עמה במעמד של ריעות, כי להיות מושפעת מאנשים שאינם מובהקים לנו בין שהם מורים בין מורות, לבי הומה בקרבי ע"ז[28] בהיותנו בעינינו בריחוק מקום, עד ירחם ד' ויקרבנו בימין צדקו ויביאנו לאה"ק[29]. והנה כתבתי גם לה תחי' שתעשה ביחוד ע"פ עצתך, בטח תשכיל בענין רציני זה בהבנה ישרה ועצה טובה בע"ה.

כמובן נצטערתי הרבה ע"ד המאורע של היד של נחום שי'[30], ת"ל[31] שבשרתני בהטבת המצב, אקוה שכבר הוא בריא אולם, ודי' ישמרנו מכל פגע, ויכונן לטובה את כל מעשי ידינו.

אקוה בע"ה בקרוב לכתב עוד בפרטיות, ע"כ אקצר כעת.

ואחתום בברכה ודי"ש[32] לכל יקירנו שי', ולכל דורשי שלומנו. נתחזקה נא בעבודת ד' וישראל עמו, כי עת לעשות היא לנו.

והי'[33] זה שלו' כנה"י[34] ונפש אחיך דושו"ט[35] כה"י[36],

הק' אברהם יצחק ה"ק

זוה"ר[37] תחי' דו"ש[38] כולם בכט"ס[39].

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
4. הרשחה"ק - הרב שמואל חיים הכהן קוק (אחי הרב)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. שלו' - שלום
8. וכט"ס - וכל טוב סלה
9. אה"ק - ארץ הקודש
10. ע"ד - על דבר
11. כ"א - כי אם
12. ע"פ - על פי
13. ובכ"ז - ובכל זאת
14. כ"ז - כל זה
15. בע"ה - בעזרת השם
16. בא"י - בארץ ישראל
17. ג"כ - גם כן
18. התי"ת - התלמוד תורה
19. השלו' - השלום
20. ע"כ - על כן
21. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
22. ע"י - על ידי
23. יהי' - יהיה
24. לע"ע - לעת עתה
25. לרפו"ש - לרפואה שלמה
26. תחי' - תחיה
27. הי' - היה
28. ע"ז - על זה
29. לאה"ק - לארץ הקודש
30. שי' - שיחיה
31. ת"ל - תודה לא-ל
32. ודי"ש - ודרישת שלום
33. והי' - והיה
34. כנה"י - כנפשו היקרה
35. דושו"ט - דורש שלומו וטובו
36. כה"י - כנפשו היפה

37. זוה"ר - זוגתו הרבנית
38. דו"ש - דורש שלום
39. בכט"ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אטז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש אדר תר"פ **נמען:** בנותיו פריידא חנה ובתיה מרים, חתנו ובני המשפחה

הם מצאו את כולם בשלום בפתח תקוה. אם בתיה תרצה לשאול רופא על תיקון האף, שלא תעשה ניתוח, אפילו קטן, עד שישובו ויתייעצו.

עיקרי הדברים

- שלום בפתח תקוה.
- לא לנתח בלי התייעצות.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], יום ר"א לחדש אדר תר"פ[2] בנותי היקרות, פרידא חנה ובתי' מרים, [בנותיו של הרב קוק] חתני הישי"ר[3] וכל יקירנו כולם שליט"א[4]

שלום וברכה ב"ה באנו שלו'[5] לפ"ת[6], ומצאנו את צב"י[7] ואת פ"ב ויונה ב"ה בחו"ש[8]. אקוה שתבלו את הזמן בנחת רוח ובהשקט ושלוה ואם תמצא בתי' שתחי'[9]

לנכון לשאול איזה ענין והרופא ע"ד[10] תיקון האף, בטח לא תעשה נתוח אפילו קטן עד שנתישב בדבר יחד בשובנו בעה"י[11]. ודי' יתן הכל להצלחה. ולא תדאגו מזה מאומה, כי בעזרת ד' נבטח שיהי'[12] הכל כשורה באופן טוב ורצוי.

והנני בזה אביכם ואחיכם מצפה טובכם ואשרכם כה"י[13]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. תר"פ – השנה תר"פ (1919/1920)
3. הישי"ר – הישר
4. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. שלו' – שלום
6. לפ"ת – לפתח תקוה
7. צב"י – צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
8. בחו"ש – בחיים ושלום
9. שתחי' – שתחיה
10. ע"ד – על דבר
11. בעה"י – בעזרת השם יתברך
12. שיהי' – שיהיה
13. כה"י – כנפשו היפה